

จับตา.....ความขัดแย้งทางการเมืองและแนวคิดทางการเมือง....

ของเมืองไทยที่รักสงบ

..... CONSPICUOUS POLITICAL CONFLICT AND POLITICAL CONCEPTS THAILAND'S PEACEFUL.

นาน ๆ จะได้วิเคราะห์ทางการเมืองกับคนอื่น นั่นคือไม่ยากเกี่ยวข้อง ไม่ยากให้
ความเห็น แต่ก็อดไม่ได้ในฐานะนักบัญชี นักเศรษฐศาสตร์ และนักจิตวิทยา

ศาสตราจารย์ ดร.กิตตินันต์ พิศสุวรรณ

PROF.DR.KITTINANT PHITSUWAN

อาจารย์ประจำ HARVARD BUSINESS SCHOOL, HARVARD UNIVERSITY

kittinantp@gmail.com

ทฤษฎีการเมืองมีต้นกำเนิดมาจากการที่มนุษย์เป็นสัตว์โลกที่มีความคิด รู้จักแก้ไข
เปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อม เพื่อให้การดำรงชีวิตของตนมีความสุขและสะดวกสบาย สถาบันทางสังคม
อันได้แก่ครอบครัว,รัฐ,กฎหมาย,ศาสนา, ฯลฯ กำเนิดขึ้นมาตามธรรมชาติด้วยสัญชาตญาณของมนุษย์
และผ่านการพัฒนาเป็นเวลาหลายสิบล้านปี จนเป็นสถาบันที่ยืนยงตราบเท่าทุกวันนี้ สถาบันทาง
สังคมเหล่านี้ล้วนแต่มีส่วนช่วยในการดำรงชีวิตและเผ่าพันธุ์ของคน ตลอดจนเสริมสร้างความสุขและ
ความสะดวกสบายในการดำรงชีวิต แต่คนเป็นผู้ที่มีความคิด ดังนั้นในกระบวนการพัฒนาแห่งความคิด
ของมนุษย์ จึงเป็นสิ่งหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่มนุษย์จะต้องตั้งข้อสังเกตค้นคว้าสอบสวนสถาบันทางสังคม
เหล่านี้ พยายามค้นหาจุดกำเนิด, ตั้งปัญหาโต้แย้งหรือสนับสนุนกลไกต่างๆ ของสังคม รวมทั้งการ
เสนอความคิดปฏิรูปหรือสร้างสรรค์เพื่อที่จะให้ตนและเพื่อนร่วมสังคมประสบความสำเร็จในชีวิต สิ่ง
เหล่านี้คือจุดเริ่มต้น และนำไปสู่วิชาทฤษฎีการเมือง

2. ความหมายและลักษณะของทฤษฎีการเมือง

2.1 ทฤษฎีการเมือง (Political Theory) เป็นสาขาหนึ่งของรัฐศาสตร์ และถือเป็นสาขาหนึ่งของ
วิชาปรัชญา ด้วย ในการศึกษาทฤษฎีการเมืองนั้นมีศัพท์เฉพาะหลายคำที่เกี่ยวข้องด้วยและควร
ทราบความหมาย ศัพท์เหล่านี้ได้แก่ ความคิดทางการเมือง,ปรัชญาการเมือง,อุดมการณ์ทางการเมือง
สังกัดทางการเมืองและสิทธิการเมือง

2.1.1 ความคิดทางการเมือง (Political Thought) หมายถึง ความคิดที่เกี่ยวกับเรื่องการเมืองอย่างกว้างๆ ความคิดทางการเมืองที่ใช้ตามนัยแห่งภาษาอังกฤษนี้เป็นเสมือนยาหม้อใหญ่ที่รวมหลายๆ อย่างเข้าด้วยกัน ความคิดทางการเมืองมีแนวโน้มหนักไปในทางด้านพรรณนา (descriptive) และมักเน้นหนักความคิดเชิงประวัติศาสตร์ คือเรียงลำดับว่าใครคิดอย่างไรเมื่อใด ปกติไม่ค่อยมีการแยกเป็นหัวข้อวิเคราะห์

2.1.2 ปรัชญาการเมือง (Political Philosophy) เป็นการศึกษาการเมืองในระดับลึกซึ้งและเกี่ยวข้องกับสาขาวิชาอื่นด้วย เพื่อให้รู้แจ้ง ปรัชญาการเมืองมักเน้นหลักจริยธรรม ซึ่งเป็นเสมือนหลักการหรือเหตุผลที่ถูกต้องและมีคุณธรรม ถือเป็นรากฐานของระบบการเมืองแต่ละแบบ ปรัชญาการเมือง “อาจมีลักษณะที่ไม่เป็นวิทยาศาสตร์ คือ เป็นข้อคิดที่อาจพิสูจน์ไม่ได้ และมุ่งค้นหาสิ่งต่างๆ หรือหาความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่างๆ ในส่วนที่วิทยาศาสตร์เข้าไปไม่ถึง”

2.1.3 อุดมการณ์ทางการเมือง (Political Ideology) มักใช้ในรูปของความเชื่อและความคิดในระดับไม่ลึกซึ้งนัก เน้นความเชื่อศรัทธามากกว่าหลักเหตุผล แต่อุดมการณ์ทางการเมืองมีผลในการยึดถือและมักเป็นพลังผลักดันให้เกิดการกระทำ หรือความเคลื่อนไหวทางการเมือง อุดมการณ์ไม่จำเป็นต้องเป็นสิ่งถูกต้องหรือยึดหลักศีลธรรมและคุณธรรม แต่เป็นความคิดหรือความเชื่อที่ปลูกฝังเพื่อให้เกิดผลทางการเมือง

2.1.4 สังกัทางการเมือง (Political Concepts) หมายถึง ความคิดหรือทฤษฎีเกี่ยวกับศัพท์เชิงนามธรรมทางการเมือง เช่น ความยุติธรรม, จุดมุ่งหมายแห่งรัฐ, ผู้ปกครองที่ดี, สิทธิ, เสรีภาพ, ความมั่นคงแห่งรัฐ เป็นต้น ศัพท์เหล่านี้มีความหมายไปหลายทางตามความเข้าใจหรือการพิจารณาของแต่ละคน ทฤษฎีการเมืองเป็นการพยายามหาความเกี่ยวข้องระหว่างสังกัต่างๆ ดังกล่าว โดยให้ต้องด้วยเหตุผลและความเหมาะสม

2.1.5 ลัทธิการเมือง (Political Ism) ได้แก่ หลักการทางการเมืองซึ่งมีลักษณะผสมผสานจากความคิดหรือทฤษฎีของเมธี หลายท่านประกอบกันเป็นแนวความคิดเกี่ยวกับระบบการเมือง ซึ่งเน้นการจัดวางอำนาจ, โครงสร้างทางการเมือง, ความเกี่ยวข้องระหว่างองค์การที่ใช้อำนาจกับบุคคล, และประโยชน์คุณค่าที่จะบังเกิดขึ้นในการปฏิบัติตามลัทธิ อย่างไรก็ตาม “ลัทธิการเมืองหนึ่งๆ อาจนำเอาความคิดจากปรัชญาการเมืองหลายความคิดมาผสมผสานกันก็ได้ หรือปรัชญาการเมืองหนึ่งๆ อาจก่อให้เกิดลัทธิการเมืองมากกว่าหนึ่งลัทธิได้”

2.2 นิยามของคำว่า “ทฤษฎีการเมือง” นั้น มีผู้ให้ไว้ต่างๆ กันขึ้นอยู่กับทฤษฎีของผู้นั้นจะมองในรูปใดหรือแง่ใด บางคนเสนอคำนิยามที่เน้นความหมายที่มีลักษณะเป็นการศึกษาข้อเขียนการเมืองสมัยต่างๆ แต่ในปัจจุบันมีแนวโน้มที่จะให้ความหมายของทฤษฎีการเมืองในทฤษฎีแบบศาสตร์มากขึ้นในที่นี้จะหยิบยกนิยามแบบต่างๆ มาเสนอ เพื่อจะให้เห็นความหลากหลายของความหมายของทฤษฎีการเมือง

2.2.1 ยอร์ช แคทเท็บ (George Kateb) เขียนไว้ ความว่า ทฤษฎีการเมืองคือข้อเขียนซึ่งเสนอทฤษฎีหรือแนวความคิดที่คิดว่าดีและถูกต้องเกี่ยวกับการจัดโครงสร้างทาง

การเมือง ทฤษฎีการเมืองเสนอบรรยากาศการเมืองในความคิดฝันที่มีลักษณะเป็นคุณธรรมในเนื้อหา, ครอบคลุมครบถ้วนในกระบวนการ, มีความเป็นปรัชญาในหลักการ, และน่าจะเป็นได้ในความเป็นจริง อย่างไรก็ตามทฤษฎีการเมืองอาจแสดงลักษณะทางจิตวิทยาหรือสังคมวิทยาก็ได้

2.2.2 รอเบิร์ต อี. เมอร์ฟี (Robert E. Murphy) ให้ทรรศนะว่า ทฤษฎีการเมืองเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ความคิดหรือปรัชญาเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง นักทฤษฎีการเมืองมุ่งมั่นที่จะทำความเข้าใจและตีค่าข้อมูลความจริงทั่วไปที่มีความสัมพันธ์กับการกำหนดสมมุติฐาน (hypothesis) เกี่ยวกับพฤติกรรมทางการเมืองและคุณค่าทางสังคม

2.2.3 เอ็ดเวิร์ด ซี. สมิธ (Edward C. Smith) และอาร์โนลด์ เจ. เซอร์เซอร์ (Arnold J. Zurcher) เสนอคำจำกัดความที่จะครอบคลุมลักษณะและขอบเขตของทฤษฎีการเมืองไว้ได้ทั้งหมด โดยให้ไว้ว่า ทฤษฎีการเมืองคือ “ส่วนทั้งหมดของคำสอน (doctrine) ที่เกี่ยวข้องกับการกำเนิด, รูปแบบ, พฤติกรรมและจุดมุ่งหมายของรัฐ ส่วนของคำสอนนี้อาจแบ่งลักษณะออกเป็นประเภทได้ดังนี้ จริยธรรม, จินตนาการ, สังคมวิทยา, กฎหมาย และวิทยาศาสตร์” สมิธและเซอร์เซอร์ให้ อรรถาธิบายเกี่ยวกับลักษณะต่างๆ ดังนี้

1) ลักษณะแบบจริยธรรม (Ethical) ได้แก่ส่วนของทฤษฎีการเมืองที่เกี่ยวข้องกับสิ่งใดควรทำหรือไม่ควรทำ, ถูกต้องหรือไม่ถูกต้องในกิจกรรมทางการเมือง

2) ลักษณะแบบจินตนาการ (Speculative) คือส่วนที่เป็นความคิดฝัน หรือมโนภาพที่ยังไม่ปรากฏเป็นจริงขึ้นมา เช่น การใฝ่ฝันถึงรัฐในอุดมคติหรือการวาดภาพเลิศคนในจินตนาการ

3) ลักษณะเชิงสังคมวิทยา (Sociological) เป็นส่วนของทฤษฎีการเมืองที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์หรือทดลองเปรียบเทียบเพื่อแสวงหาความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับส่วนอื่นๆ ของสังคมหรือการวิเคราะห์รัฐในรูปของการรวมตัวทางสังคม

4) ลักษณะแบบกฎหมาย (Legal) ได้แก่ส่วนที่ศึกษาเกี่ยวกับธรรมชาติของกฎหมาย, สังกัของกฎหมาย, และสถานะทางกฎหมาย ซึ่งเกิดขึ้นมาจากสถาบันต่างๆ และเป็นเสมือนเครื่องมือที่จะกระจายและควบคุมการใช้อำนาจทางการเมือง

5) ลักษณะแบบวิทยาศาสตร์ (Scientific) ได้แก่ทฤษฎีที่เกิดจากการสังเกตการณ์, การทดลอง, เปรียบเทียบพฤติกรรมการเมืองเพื่อจะค้นหาแนวโน้มและความน่าจะเป็นไป การศึกษาสาเหตุและธรรมชาติของการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ฯลฯ เป็นต้น

2.3 ความแตกต่างระหว่างทฤษฎีการเมืองกับปรัชญาทางการเมือง ไม่ค่อยจะเด่นชัดนัก เพราะทฤษฎีกับปรัชญามีลักษณะใกล้เคียงกันมาก ข้อแตกต่างอยู่ตรงที่ปรัชญามีขอบเขตกว้างขวางกว่าทฤษฎี “ปรัชญาทางการเมืองมักจะมุ่งอธิบายปรากฏการณ์ทั้งหลายทั้งปวงทางการเมือง ซึ่งต่างกับทฤษฎีการเมืองซึ่งมุ่งอธิบาย ปรากฏการณ์ หรือหลักการบางประการ” และหลักการของปรัชญาเน้นทางจริยธรรมในขณะที่ทฤษฎีอาจไม่พิจารณาหลักจริยธรรมเลยก็ได้ นอกจากนี้การศึกษาในลักษณะปรัชญาจะลึกซึ้งและเกี่ยวโยงกับศาสตร์อื่นๆ ด้วย ผิดกับทฤษฎีที่เป็นเพียงการศึกษาสังกักลุ่มหนึ่งๆ ว่ามีความเกี่ยวพันเป็นปัจจัยการอย่างไรคือเน้นเฉพาะเรื่อง ตัวอย่างคือ

ในระดับทฤษฎีรัฐศาสตร์ อาจกล่าวได้ว่าพรรคการเมืองในระบบพหุพรรคหรือระบบหลายพรรคมีแนวโน้มที่จะค่อยวิวัฒนาการกลายเป็นระบบสองพรรค

ในระดับปรัชญา อาจกล่าวได้ว่า หลังจากพิจารณาศาสตร์หลายๆ สาขาแล้วปรากฏว่ามีแนวโน้มที่ของทุกอย่างจะเข้าสู่ระบบสอง เช่น ในระบบครอบครัว ก็มีสามี,ภรรยา, ในระบบการศึกษา ก็มีครู กับศิษย์, ในระบบศาสนาหรือจริยธรรมก็มีความดีกับความชั่ว ในภาวะทางภูมิศาสตร์ก็มีร้อนกับหนาว หรือกลางวันกับกลางคืน เป็นต้น

2.4 ทฤษฎีการเมือง แตกต่างจากอุดมการณ์ทางการเมือง ในลักษณะที่ว่า ทฤษฎีมีความลึกซึ้งกว่า เพราะอุดมการณ์เป็นเพียงความเชื่อ, ศรัทธา โดยไม่ใช้หลักเหตุผลประกอบ อุดมการณ์อาจเรียกได้ว่าเป็น “ทฤษฎีแบบชาวบ้าน” คือไม่ลึกซึ้งนัก ตัวอย่างเช่น การรู้จักประชาธิปไตยในระดับอุดมการณ์หลายถึงการเข้าใจแบบท่องจำ เชื่อถือว่า ประชาธิปไตยหมายถึงรัฐบาลเป็นของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน โดยไม่ทราบว่าเป็นอย่างไรในการวิเคราะห์ แต่ถ้าเป็นการรู้จักประชาธิปไตยในแง่ทฤษฎีจะต้องรู้ว่า ประชาธิปไตยนั้นประกอบด้วยสิ่งกับต่างๆ คือ สิทธิโดยธรรมชาติ, สัญญาประชาคม, การปกครองโดยกฎหมาย, เสรีภาพ เป็นต้น และรู้ว่าสิ่งกับเหล่านี้มีความสัมพันธ์หรือเป็นปัจจัยการต่อกันอย่างไร

2.5 ทฤษฎีการเมืองกับลัทธิการเมืองแตกต่างกันคือ ลัทธิมักจะเกิดขึ้นจากการผสมผสานทฤษฎีการเมืองหลายทฤษฎีโดยนำบางส่วนมาผสมกลมกลืนกันประยุกต์ให้สอดคล้องกับความต้องการที่จะใช้ เช่น ลัทธิคอมมิวนิสต์ก็คือ การรวมเอาบางส่วนของทฤษฎีการเมืองของคาร์ล มาร์กซ์ กับ วี. ไอ. เลนิน มาผสมกับเข้าเป็นต้น

2.6 ส่วนใหญ่แล้วจุดหมายปลายทาง (ends) หรือวัตถุประสงค์ของทฤษฎีการเมืองทั้งหลายมีความคล้ายคลึงกัน นั่นคือ การไฝ่หา “สัมมาร่วม (common good)” ซึ่งสร้างสรรค์สังคมให้มีความสุข สัมมาร่วมนี้ไม่จำเป็นต้องมาจากการดำรงชีวิตในทางที่ดีมีศีลธรรม แต่เป็นผลจากการดำเนินการทางการเมืองที่ถูกต้องมีประสิทธิภาพสามารถบันดาลความสุขให้เกิดขึ้นแก่สังคมโดยส่วนรวม ความแตกต่างของทฤษฎีการเมืองของแต่ละเมธีการเมือง อยู่ที่มรรควิธี (means) ที่จะนำไปสู่จุดหมายปลายทางดังกล่าว ในขณะที่นักทฤษฎีการเมืองบางท่าน เช่น เพลโตเชื่อว่าคนเท่านั้นที่จะสามารถนำคนไปสู่ความสุขได้ บางท่าน เช่น อริสโตเติลอาจเชื่อว่า กฎหมายเป็นเครื่องมือปกครองที่สามารถนำไปสู่สัมมาร่วม เป็นต้น

3. คุณค่าและประโยชน์ของทฤษฎีการเมือง

3.1 ประโยชน์จากการศึกษาทฤษฎีการเมืองโดยเฉพาะทฤษฎีการเมืองสมัยโบราณแอนดริว แฮคเกอร์ (Andrew Hacker) เขียนไว้ว่า “บรรดานักปรัชญาการเมืองมีความสนใจในสิ่งที่เขาเหล่านั้นควรจะประพฤติ” ดังนั้น บางคนจึงให้ทรรศนะว่า ทฤษฎีการเมืองเป็นเช่นเดียวกับความเพ้อฝันต่างๆ ที่ไม่ยอมรับสภาพความเป็นจริงและไม่สามารถที่จะนำมาใช้ประโยชน์ในทางปฏิบัติ เบอร์ก (Burke)

เชื่อว่าความเสื่อมทรามของรัฐจะบังเกิดขึ้น ถ้าประชาชนพยายามจะฟื้นฟูทฤษฎีต่างๆ มาเป็นหลักในการปกครอง

3.2 อย่างไรก็ตาม ลอเรนซ์ ซี. แวนลาสส์ (Lawrence C. Wanlass) ได้ชี้ให้เห็นคุณค่าของทฤษฎีการเมืองว่ามีหลายประการ ดังต่อไปนี้

3.2.1 ทฤษฎีการเมืองช่วยให้คำจำกัดความที่ถูกต้องแก่ศัพท์ทางการเมือง เช่น คำว่าเสรีภาพ, ประชาธิปไตย, ฯลฯ คำจำกัดความนี้นิยมใช้กันโดยทั่วไปไม่เฉพาะแต่นักศึกษารัฐศาสตร์เท่านั้น ทฤษฎีการเมืองสอนให้รู้ซึ่งถึงความหมายที่แท้จริงของศัพท์เฉพาะเหล่านี้ ซึ่งจะมีส่วนช่วยเป็นอย่างมากในการแสดงโวหารทางการเมืองโน้มน้าวความคิดเห็นของผู้อื่น

3.2.2 ทฤษฎีการเมืองมีส่วนช่วยอย่างมากในการทำให้เข้าใจประวัติศาสตร์ เพราะนำผู้ที่ศึกษาให้เข้าสู่บรรยากาศความคิดในสมัยก่อน ช่วยให้เข้าใจถึงพลังผลักดันที่ก่อให้เกิดการเคลื่อนไหวหรือเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่สำคัญ เพราะเหตุที่ว่าปรากฏการณ์ในอดีตเป็นผลมาจากการกระทำของมนุษย์จึงเป็นการจำเป็นที่จะต้องทราบถึงความคิดที่ชักจูงให้เกิดการกระทำนั้น เช่น การที่จะเข้าใจถ่องแท้ถึงประวัติศาสตร์โลกสมัยกลาง (Middle Ages) นั้น จำเป็นต้องทราบถึงการพิพาทแย่งความเหนือกว่าในการปกครองคนระหว่างจักรพรรดิกับสันตะปาปา เป็นต้น

3.2.3 ความรู้ในความคิดทางการเมืองแห่งอดีตนั้นมีส่วนช่วยให้เข้าใจถึงการเมืองในสมัยปัจจุบัน เพราะปัญหาทางการเมืองในปัจจุบันล้วนเกิดขึ้นจากสถานการณ์ในอดีต หรืออาจเทียบเคียงได้กับปรากฏการณ์ในอดีต และหลักการเมืองต่างๆ ที่นำมาใช้เป็นผลมาจากวิวัฒนาการของความคิดทางการเมืองสมัยก่อน เช่น ทฤษฎีการแบ่งแยกอำนาจในระบบการปกครองของสหรัฐอเมริกามีรากฐานมาจากความคิดของเมธีการเมืองสมัยกลาง เป็นต้น

3.2.4 ทฤษฎีการเมืองสอนให้มีความเข้าใจในนโยบายและการปรับปรุงโครงสร้างทางการเมือง เพราะประเทศทุกประเทศต้องมีหลักการอันเกิดจากปรัชญาการเมืองใดปรัชญาหนึ่ง เป็นสิ่งนำรัฐบุรุษและประชาชน ในการวางนโยบายหรือปฏิรูปการปกครอง ความก้าวหน้าหรือประสบความสำเร็จของระบบการเมืองในประเทศเป็นผลมาจากการวางโครงสร้างการปกครองอยู่บนทฤษฎีการเมืองที่เหมาะสมกับสภาพการณ์ และความต้องการของประเทศนั้น

3.2.5 คุณค่านอกเหนือไปจากที่กล่าวมาแล้ว ได้แก่การที่ทฤษฎีการเมืองเป็นเสมือนตัวแทนแสดงให้เห็นถึงความรุ่งโรจน์แห่งอาณาจักรทางปัญญาในสมัยต่างๆ รัฐในอุดมคติหรือเลิศนครแห่งจินตนาการล้วนแต่เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์และความพยายามที่จะใช้ความรู้ความเฉลียวฉลาดเสนอแนะรูปแบบที่ดีที่สุดแห่งการปกครอง

3.3 ปัจจุบันนี้ทฤษฎีการเมืองวิวัฒนาการมาสู่รูปแบบที่มีลักษณะการใช้หลักเกณฑ์การพิสูจน์ทฤษฎีหรือสมมุติฐานที่ตั้งขึ้นโดยวิธีการแบบวิทยาศาสตร์ ใช้วิธีการวิจัยจากข้อมูล ที่รวบรวมตามหลักสูตร ทำให้ผลลัพธ์หรือข้อสรุปมีความแม่นยำมากยิ่งขึ้น แม้จะไม่แน่นอน เหมือนกับทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ (Natural Science) แต่ก็นับว่ามีระดับความถูกต้องสูงกว่าวิธีการแบบเดิมที่ใช้เพียงการสังเกตการณ์และเปรียบเทียบ เพราะฉะนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า ทฤษฎี

การเมืองมีคุณค่าที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ “ช่วยให้วิชาการปกครองหรือวิชารัฐศาสตร์มีลักษณะเป็นปึกแผ่น มีกฎเกณฑ์และแน่นอนมากขึ้น”

3.4 ยอร์ช แคทเท็บ กล่าวถึงประโยชน์ทฤษฎีทางการเมืองในชีวิตประจำวันไว้ความว่า ปัจจุบันคนโดยทั่วไปมีความต้องการ 3 ประการในเรื่องที่เกี่ยวกับการเมืองหรือเป็นการเมืองในลักษณะเป็นที่หวังกันว่านักรัฐศาสตร์ผู้แตกฉานในการศึกษาทฤษฎีการเมือง จะสนองความต้องการทั้ง 3 ประการของคนทั่วไปได้ ความต้องการที่ว่านี้คือ

3.4.1 ต้องการคำแนะนำ ซึ่งอาจจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับโครงสร้าง เช่น ควรวางความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานหรือควรกระจายอำนาจหน้าที่ หรือควรกำหนดความรับผิดชอบอย่างไร

3.4.2 ต้องการความถูกต้องเพื่อตัดสินเมื่อเกิดปัญหาหรือความไม่เข้าใจระหว่างบุคคล

3.4.3 ต้องการทักษะ (skill) ในการทำนายเหตุการณ์ในอนาคตได้ถูกต้องหรือใกล้เคียง

3.5 แคทเท็บ เชื่อว่า นักรัฐศาสตร์จะสามารถสนองความต้องการทั้งสามประการนี้ได้เพราะเหตุที่นักรัฐศาสตร์เป็นผู้ที่ให้ความสนใจกับปัจจุบันและอนาคต เป็นผู้ที่คุ้นเคยกับทฤษฎีการเมือง รู้ซึ่งถึงนัยการการเมืองในอดีต ซึ่งอาจเทียบเคียงได้ละม้ายกับปัจจุบันและอนาคต และเป็นผู้ที่มีนิสัยโน้มเอียงไปในทางชอบตั้งข้อสังเกตหรือสงสัยในการเคลื่อนไหวหรือเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่างๆ ดังนั้นเขาจึงควรจะสามารถให้คำปรึกษา ความถูกต้อง และพยากรณ์เหตุการณ์ข้างหน้าได้ดีกว่าใคร

3.6 นอกจากนี้ ประโยชน์ของทฤษฎีการเมืองยังมีหลายประการ ผู้ที่ศึกษาควรรู้จักนำมาใช้กับชีวิตประจำวัน เช่น เป็นที่ทราบกันว่าเมธีการเมืองส่วนมากใช้เหตุผลโน้มน้ำหนักทั่วไปให้ศรัทธาและสนับสนุนแนวความคิดของเขา ดังนั้นจึงพึงรู้ว่า การใช้เหตุผลเป็นวิธีการที่ดีที่สุดที่จะชักจูงให้คนอื่นคล้อยตามความคิดเห็นของตนและในทำนองเดียวกันคนที่มิได้เหตุผลในการกระทำสิ่งใดก็ตาม ไท่ควรที่จะใช้อารมณ์และตัณหาเข้าครอบงำจิตใจ เพราะอาจทำให้ทำอะไรที่ไม่ถูกต้องหรือโง่ได้ ประโยชน์ที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือการศึกษาทฤษฎีการเมืองอาจจะทำให้เป็นบุคคลที่มีมนุษยสัมพันธ์ (human relations) ดี เพราะเหตุว่าทฤษฎีการเมืองสอนให้รู้จักความหลากหลายของธรรมชาติหรือลักษณะนิสัยใจคอคน ดังนั้นผู้ที่ศึกษาทฤษฎีการเมือง จึงควรรู้จักแนวทางในการสร้างความชื่นชอบให้กับผู้แวดล้อม

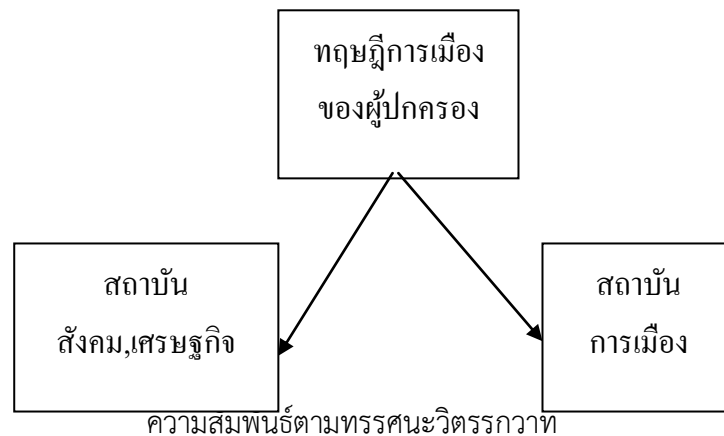
3.7 คุณค่าและประโยชน์ของทฤษฎีการเมืองที่หยิบยกมาข้างต้นนี้ เป็นสิ่งที่ยืนยันได้ว่า วิชาทฤษฎีการเมืองไม่ใช่เป็นการศึกษาเรื่องเพ้อฝัน หรือความเลื่อนลอยของอุดมการณ์และความคิดต่างสมัยแต่เพียงอย่างเดียว ผู้ที่ศึกษาควรจะมุ่งหาประโยชน์จากปรัชญาและความจริงซึ่งมีอยู่ในทฤษฎีการเมืองหลากหลายนั้น และนำมาดัดแปลงปรับปรุงให้เกิดประโยชน์แก่การครองชีวิตและสังคมโดยรวม

4. ความสัมพันธ์ระหว่างทฤษฎีกับสถาบัน

4.1 ในเรื่องที่ว่าทฤษฎีหรือความคิดเกี่ยวกับระบบการเมืองมีความเกี่ยวข้องกับสถาบันทางการเมืองที่ได้รับการจัดตั้งให้ปรากฏอยู่อย่างไรนั้น รอเบิร์ต เอ. ดอล (Robert A. Dahl) นักรัฐศาสตร์ผู้มีชื่อเสียงท่านหนึ่งได้กล่าวไว้ความว่า เรื่องนี้มีการถกเถียงกันมาช้านานว่ามีลักษณะการเชื่อมโยงอย่างไร ดอล

เห็นว่ามีการให้เหตุผลที่ดูสมเหตุสมผลถึงความเกี่ยวพันระหว่างทฤษฎีกับสถาบันอยู่ 2 กลุ่มด้วยกัน กลุ่มหนึ่งอธิบายโดยอาศัยหลักวิตรรกาวาทหรือเหตุผลนิยม (Rationalist explanation) และอีกกลุ่มหนึ่งยึดหลักการอธิบายแบบสสารวาทหรือวัตถุนิยม (Materialist explanation)

4.2 กลุ่มวิตรรกาวาทอธิบายว่า บรรดาสถาบันต่างๆ ล้วนแต่เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นทั้งนั้น คนแตกต่างจากสัตว์อื่นคือเป็นผู้ที่มีเหตุผล และสถาบันการเมืองที่เกิดขึ้นนั้นเป็นรูปเป็นร่างหรือถูกหล่อหลอมขึ้นมาด้วยเหตุผลของคนนั่นเอง คือคนจะใช้หลักเหตุผลสร้างทฤษฎีการเมืองขึ้นมาว่า ระบบการหรือสถาบันการเมืองควรมีลักษณะอย่างไร มีกี่สถาบัน แต่ละสถาบันมีอำนาจอะไร มีความสัมพันธ์กับสถาบันอื่นอย่างไร และเมื่อทฤษฎีการเมืองใดเป็นที่เชื่อถือก็จะถูกนำมาใช้ คือมีการจัดตั้งสถาบันต่างๆ ตามที่ทฤษฎีนั้นกำหนดไว้ อาจกล่าวได้ว่า “สถาบันของมนุษย์สามารถที่จะอธิบายได้อย่างกว้างขวางว่าเป็นผลผลิตของวิถีความคิดค้นเกี่ยวกับการเมือง(ทฤษฎีการเมือง)”

ที่มา Dahl, *Modern Political Analysis*, 107

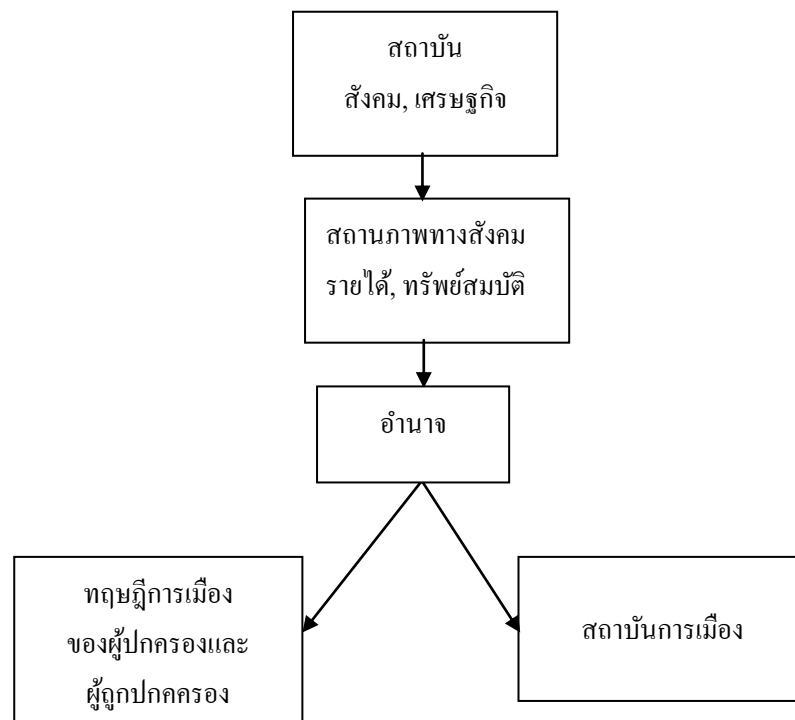
4.3 การแสดงเหตุผลหรือทฤษฎีในเรื่องเกี่ยวกับกิจกรรมการเมืองนี้ แพร่หลายในรูปของปรัชญาความเชื่อโดยรวมทั้งจุดมุ่งหมาย ซึ่งได้รับการขัดเกลาให้ชัดเจนโดยบรรดาเมธีการเมืองสร้างเป็นทฤษฎีการเมืองขึ้นมา อย่างไรก็ตามเนื่องจากคนทุกคนไม่ได้มีอำนาจหรืออิทธิพลทัดเทียมกันดังนั้นเฉพาะทฤษฎีหรือปรัชญาที่ผู้ปกครองหรือผู้มีอำนาจทางการเมือง ครีธาเท่านั้น จึงจะได้รับการยอมรับและมีอิทธิพลเป็นรากฐานก่อการตั้งสถาบันการเมืองต่างๆ ให้ปรากฏเป็นจริงขึ้นมา

4.4 การอธิบายทางวิตรรกาวาทนี้มีข้อบกพร่องสำคัญอยู่ตรงที่ว่า หากสถาบันต่างๆ ได้รับการจัดตั้งตามทฤษฎีที่กำหนดไว้ และถือว่าทฤษฎีนั้นมีรากฐานมาจากเหตุผลแล้ว ทำไมจึงได้มีข้อขัดแย้งเกิดขึ้นภายในหรือระหว่างสถาบัน เพราะเมื่อสถาบันเกิดขึ้นจากเหตุผลก็ไม่ควรที่จะมีข้อขัดแย้งใดๆ เกิดขึ้น พวกวิตรรกาวาทให้คำตอบว่า การขัดแย้งนั้นจะเกิดขึ้นจากเฉพาะในระหว่างสถาบันที่มีรากฐานมาจากการใช้เหตุผลที่เลว (bad reasoning) เท่านั้น หมายความว่า หากผู้ปกครองเชื่อใน

ทฤษฎีการเมืองที่มาจากเหตุผลที่ไม่ถูกต้อง และก่อตั้งสถาบันขึ้นตามทฤษฎีนั้น ปัญหาข้อขัดแย้งจึงจะมีตามมา เนื่องจากทฤษฎีไม่ถูกต้องเสียแต่ต้น เมื่อจัดตั้งตามจึงเกิดข้อขัดแย้ง

4.5 อย่างไรก็ตามคำตอบของพวกวิตรรกาวาทในเรื่องนี้ยังไม่กระจ่างชัดนัก เพราะมีผู้โต้แย้งว่าไม่แน่ว่าข้อขัดแย้งระหว่างหรือในสถาบันจะเกิดขึ้นจากความผิดพลาดของผู้ทรงปัญญาที่นำเหตุผลที่เลวมาสร้างทฤษฎีอาจจะเกิดขึ้นจากการที่คนแต่ละคนเป็นผลิตผลจากสิ่งแวดล้อมและสถาบันไม่เหมือนกัน จึงทำให้มีเหตุผลแตกต่างกันก็ได้

4.6 ส่วนกลุ่มสสารวาทมีความเชื่อว่าสถาบันทางการเมืองและทฤษฎีการเมืองของแต่ละยุคแต่ละสมัยล้วนแต่เป็นผลจากบทบาทของผลประโยชน์ทางวัตถุหรือเศรษฐกิจ ผลประโยชน์ทางวัตถุของชนทั้งหลายคือสถานภาพทางสังคม, รายได้, และทรัพย์สินสมบัติ โดยทั่วไปแล้วคนพยายามแสวงหาสิ่งดังกล่าวให้มากขึ้น สถาบันต่างๆ เป็นสิ่งกำหนดผลประโยชน์เหล่านี้ของแต่ละคน, ใครก็ตามที่ได้รับผลประโยชน์จากสถาบันใดก็พยายามที่จะรักษาสถาบันนั้นไว้เพื่อประกันผลประโยชน์ของตน เช่น พ่อค้าคนใดได้รับประโยชน์จากสมาคมที่ผูกขาดการส่งสินค้าออก ก็จะพยายามรักษาสมาคมนั้นไว้

ความสัมพันธ์ตามทฤษฎีสสารวาท

ที่ Dahl, Modern Political Analysis, 109.

ในการพยายามรักษาที่จะแสวงหาหรือจัดสร้างปรัชญาหรือทฤษฎีชักจูงให้คนเห็นว่าสถาบันนั้นควรได้รับการสนับสนุนให้ตั้งอยู่ หรืออาจใช้วิธีการสร้างสถาบันอื่นๆ ที่จะสนับสนุนผลประโยชน์ของตนยิ่งขึ้น ในกรณีพ่อค้าดังกล่าวอาจจะผลักดันให้มีการออกกฎหมายรับรองการผูกขาดส่งสินค้าออกของสมาคมนั้น ในระหว่างที่วิ่งเต้นให้กฎหมายนั้นออกก็จะพยายามสร้างทฤษฎีขึ้นมาเผยแพร่ให้คนเห็นว่ากฎหมายนั้นมีประโยชน์ต่อสังคม

4.7 เพราะฉะนั้นในทฤษฎีทางสสารวาทจึงเห็นว่า ทฤษฎีเป็นเพียงเครื่องมือคำจูนสถาบัน ให้ดูมีความชอบธรรมในการตั้งอยู่เพื่อผลประโยชน์ของผู้ที่ได้รับ ส่วนคนอื่นๆ ที่ไม่พอใจหรือผิดหวังในสถาบันที่มีอยู่เพราะไม่อำนวยความสะดวกแก่ตน ก็พยายามที่จะเปลี่ยนแปลงพยายามสร้างทฤษฎีหรืออุดมการณ์ที่ขัดแย้งกับพวกที่ครองอำนาจอยู่เดิมหรือชี้ให้เห็นความไม่ดีของสถาบันที่มีอยู่ ดังนั้นตามการอธิบายของพวกวัตถุนิยมนี้ ทฤษฎีการเมืองต่างๆ จะมีรากฐานมาจากผลประโยชน์ทางวัตถุเป็นสำคัญ

4.8 การอธิบายทางสสารวาทนี้ได้รับการโต้แย้งว่า หากว่าสถานะทางสังคมและเศรษฐกิจเป็นรากฐานของความคิดมนุษย์ ทำไปชนชั้นเดียวกันมีสถานะทางสังคมเหมือนกันจึงมีแนวความคิดหรืออุดมการณ์ไม่เหมือนกัน เช่น พวกกรรมกรหรือผู้ใช้แรงงานในอังกฤษ แทนที่จะสนับสนุนพรรคการเมืองพรรคเดียวกัน กลับแบ่งแยกสนับสนุน

ทั้งพรรคอนุรักษนิยม (Conservative Party) และพรรคกรรมกร (Labor Party) ในการเลือกตั้งปี 1945, 1950 และ 1951 ต่อคำถามนี้ พวกที่เลื่อมใสในการอธิบายทางวัตถุนิยมให้เหตุผลว่า เป็นเพราะคนบางคนเข้าใจในสถานะของตนผิด เช่น กรรมกรบางคนอาจจะเข้าใจผิดคิดว่าตนเป็นชนชั้นกลางก็ได้ การไม่รู้จักสถานะของตนเองนี้เองที่ทำให้ความคิดแตกต่างกันทั้งๆ ที่เป็นชนชั้นกลางเดียวกัน คำตอบนี้ได้รับการโต้แย้งว่าความคิดที่แตกต่างกันนั้นอาจมาจากการเป็นเพราะคนเรามีเหตุผลไม่เหมือนกันก็ได้ แม้จะมีสถานะทางสังคมและเศรษฐกิจเหมือนกันก็ตาม

4.9 จากข้อบกพร่องในอรรถาธิบายของทั้งสองกลุ่ม อาจสรุปได้ว่า “การอธิบายทางวิตรรกวาทถึงความสัมพันธ์ระหว่างความคิด (ทฤษฎี) กับสถาบัน รู้สึกว่าจะไม่สมบูรณ์ เพราะไม่ยอมรับอย่างเพียงพอถึงอิทธิพลของสถาบันที่มีต่อความคิด, การอธิบายทางวัตถุนิยมนั้นไม่สมบูรณ์เพราะไม่ยอมรับถึงอิทธิพลของความคิดที่มีต่อสถาบัน” นั่นเอง อย่างไรก็ตามความสัมพันธ์ระหว่างทฤษฎีกับสถาบันนั้นยังหากการอธิบายที่ถูกต้องสมบูรณ์กระจ่างชัดลงไปไม่ได้ และเป็นเรื่องที่ได้รับการถกเถียงอยู่เสมอ การอธิบายทั้งสองทางที่ยกมานี้เป็นเพียงชี้ให้เห็นถึงความเชื่อที่แตกต่างกันของสองกลุ่มสำคัญ ในการทำความเข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างทฤษฎีกับสถาบัน

5. ความสงสัย

5.1 ก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง การศึกษาทฤษฎีการเมืองมีลักษณะเหมาะที่จะเป็นสาขาหนึ่งของประวัติศาสตร์มากกว่ารัฐศาสตร์ เมื่อดูจากขอบเขตและวิธีการศึกษาสำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี การเรียนทฤษฎีการเมืองหมายถึงการศึกษาวรรณกรรมการเมืองที่ได้รับการยกย่องหรือที่เรียกว่า “great books” วิธีการศึกษาเป็นแบบการบรรยายประวัติความคิดเห็นและวิเคราะห์แนวความคิดเหล่านั้นของเมธีการเมืองสมัยก่อน นักศึกษาจะได้รับการแนะนำให้รู้จักกับนักทฤษฎีการเมืองเรื่องชื่อเป็นรายบุคคลไป การศึกษานี้เน้นการศึกษาทฤษฎีการเมืองแบบจริยปทัสถาน (Normative political theory) ซึ่งให้ความสนใจในการวิเคราะห์โดยการยึดหลักคุณค่า เช่น รูปการปกครองที่ดีที่สุดเป็นอย่างไร, คุณธรรมของผู้ปกครองมีอะไรบ้าง, เป็นต้น

5.2 หลังสงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นมา มีแนวโน้มใหม่ๆ เกิดขึ้นในการศึกษาทฤษฎีการเมือง โดยมีการนำวิธีการแบบศาสตร์ คือการสังเกตการณ์และการทดลองมาใช้ แม้ว่าทฤษฎีแบบจรรยาบรรณหรือปรัชญาการเมืองสมัยก่อนจะยังได้รับความสนใจศึกษาและถือเป็นแม่บทเบื้องต้น แต่ทฤษฎีการเมืองได้ขยายขอบเขตไปถึงการแสวงหาและวิเคราะห์ข้อเท็จจริงใหม่โดยวิธีการทางศาสตร์ พยายามที่จะสร้างทฤษฎีใหม่ๆ ขึ้นมาโดยใช้ข้อมูลจากการสังเกตการณ์และวิจัยสนับสนุน การศึกษาทฤษฎีการเมืองมีแนวโน้มให้ความสนใจทฤษฎีการเมืองเชิงวิทยาศาสตร์ (Empirical political theory) ที่ยึดหลักความเป็นจริงที่ได้จากการวิจัย

ภาคผนวก

สาขาวิชาทฤษฎีการเมือง

ดร.ทินพันธุ์ นาคะตะ

(คัดจาก ดร.ทินพันธุ์ นาคะตะ. รัฐศาสตร์ : ทฤษฎี แนวความคิด ปัญหาสำคัญ และแนวทางการศึกษา
วิเคราะห์การเมือง. บรรณกิจ, 2525. หน้า 17-21.)

สาขาวิชาทฤษฎีการเมือง ทฤษฎีเป็นระบบแห่งความรู้ที่มีระเบียบวิธีประเภทหนึ่งทฤษฎีการเมือง เป็นทฤษฎีที่ว่าด้วยเรื่องราวหรือเหตุการณ์ที่เกี่ยวกับสาธารณะ ทฤษฎีตามความหมายกว้างๆ ในประวัติของทฤษฎีการเมือง รวมถึงคำสอน การพรรณนาเกี่ยวกับข้อเท็จจริง การอธิบายแนวความคิดที่มีอยู่ในประวัติศาสตร์ การตัดสินในคุณค่า ตลอดจนข้อเสนอเกี่ยวกับเป้าหมายนโยบายหรือหลักการต่างๆ ของนักคิดคนใดคนหนึ่ง ทฤษฎีเหล่านี้ส่วนมากไม่ยึดหลักวิทยาศาสตร์แต่เกิดจากความรู้สึกนึกคิดที่เกิดขึ้นในใจ การใช้เหตุผลอย่างเดียวหรือการถือว่าสิ่งนั้นเป็นความจริงที่ไม่ต้องมีการพิสูจน์กัน ทั้งนี้เพราะอาศัยความเชื่อเป็นหลัก เรื่องที่สำคัญๆ สำหรับการศึกษาประวัติทฤษฎีการเมืองจึงประกอบด้วยหัวข้อเรื่องเหล่านี้ เช่น กำเนิด ลักษณะ และเป้าหมายที่เหมาะสมของรัฐ สัญญาประชาคม ความสัมพันธ์ที่ควรจะเป็นระหว่างรัฐกับศาสนา อธิปไตยรูปแบบของการปกครองที่ดีที่สุด รวมทั้งความสำคัญของกฎธรรมชาติที่มีต่อการเมือง ทฤษฎีเหล่านี้ล้วนมีอิทธิพลต่ออุดมคติ การประพฤติปฏิบัติ และวิวัฒนาการของสถาบันทางการเมืองต่างๆ ในอารยธรรมตะวันตกเป็นอันมาก แต่ก็ได้แสดงให้เห็นความเข้าใจอันสับสน ระหว่างการพรรณนาการอธิบาย และการเสนอแนะ ครั้นมาถึงสมัยที่ทฤษฎีการเมืองหันมาสนใจวิธีการทางวิทยาศาสตร์เรื่องราวต่างๆ ที่ได้รับความสนใจในระยะก่อนต้นคริสต์ศตวรรษที่ยี่สิบ เช่น เป้าหมายต่างๆ ที่เหมาะสมของรัฐ และรูปแบบการปกครองที่ดีที่สุด จึงเริ่มเสื่อมความนิยมไป

ตามความหมายอย่างแคบๆ ในปัจจุบัน ทฤษฎีหมายถึงแนวความคิดซึ่งเป็นข้อเสนอที่อธิบายถึงความสัมพันธ์ต่างๆ ทฤษฎีที่ยึดวิธีการทางวิทยาศาสตร์ เป็นทฤษฎีที่เกิดจากการสังเกตการณ์และยึดถือหลักเหตุผล ทฤษฎีการเมืองปัจจุบันได้พยายามแสวงหาความคิดหลักๆ ที่ชัดเจนและรัดกุม มาอธิบายปรากฏการณ์ทางการเมือง ซึ่งมีอยู่จริงในลักษณะต่างๆ กัน เช่น แนวความคิดเรื่องกลุ่มของ Bentley กับ Truman ซึ่งถือว่าเป็นแนวความคิดที่สะท้อนให้เห็นสภาพความเป็นจริงมากกว่า

แนวความคิดที่เน้นในเรื่องบุคคล และแนวความคิดเกี่ยวกับดุลยภาพหรือการขาดดุลยภาพ รวมทั้งแนวความคิดเกี่ยวกับอำนาจการควบคุม และอิทธิพลของ Catlin, Merriam, Lasswell, Morgenthau, และ March ซึ่งถือกันว่าเป็นหัวใจสำคัญของทฤษฎีการเมืองกับแนวความคิดเกี่ยวกับชนชั้นนำของ Pareto, Lasswell, Djilas ซึ่งชี้ให้เห็นว่า ในทุกระบบของสังคมย่อมจะมีกลุ่มชนชั้นนำอยู่เสมอ นอกจากนี้ก็มีแนวความคิดต่างๆ เกี่ยวกับการตัดสินใจของ Weber, Simon, Brecht เกี่ยวกับเกม และเกี่ยวกับหน้าที่ของ Merton, Parsons, Almond แต่อย่างไรก็ตามแนวความคิดเก่าๆ ก็ยังคงมีประโยชน์อยู่ เช่นในเรื่องสถาบัน รูปแบบต่างๆ ของการปกครอง ระบบรัฐธรรมนูญ ประชาธิปไตย ความยุติธรรม เสรีภาพ ความเสมอภาคและธรรมชาติของมนุษย์ เป็นต้น

ความก้าวหน้าในด้านพฤติกรรมศาสตร์ มีผลให้การศึกษาวิชาการเมืองเปลี่ยนความสนใจจากการเน้นในเรื่องสถาบันกับปัญหาในทางปฏิบัติ ไปสู่การแสวงหาทฤษฎีที่อาศัยการสังเกตการณ์มากขึ้น และโดยที่การศึกษาวิจัยอย่างมีระเบียบวิธี จำต้องมีทฤษฎีเป็นแนวทาง ในการจัดระเบียบข้อมูลหรือความรู้ที่ได้มา ทฤษฎีการเมืองจึงมีบทบาทสำคัญที่จะก่อให้เกิดการปรับปรุงการศึกษาในสาขาต่างๆ ของวิชารัฐศาสตร์ จากการศึกษาที่เป็นการนำหัวข้อเรื่องต่างๆ มาปะติดปะต่อกันไปสู่การเป็นศาสตร์ในทางวิเคราะห์มากขึ้นโดยลำดับ

ทฤษฎีการเมืองเป็นสาขาวิชาที่มีรากฐานมาจากวิชาปรัชญา หรือความคิดทางการเองซึ่งกว่าจะแยกตัวออกจากปรัชญาทางสังคมได้ก็ใช้เวลานาน โดยปกตินักปราชญ์ส่วนมากจะมุ่งเสนอมาตรฐานทางศีลธรรม สำหรับการวิเคราะห์ปัญหา และสำหรับการสร้างภาพพจน์ของสังคมที่ดี นักปราชญ์ทางการเมืองจึงพยายามคิดสร้างเป้าหมาย และการจัดระเบียบทางสังคมเสียใหม่รวมทั้งหาทางเสนอแนะแนวทางในการประพฤติปฏิบัติ และแนวทางในการกำหนดนโยบายให้แก่สังคม แต่ในต้นคริสต์ศตวรรษที่ยี่สิบในขณะที่วิชารัฐศาสตร์เริ่มก้าวไปสู่การเป็นศาสตร์สาขาหนึ่งนั้น วิชาปรัชญาได้หันมาสนใจศึกษาประวัติความคิดต่างๆ ของนักปราชญ์ทางการเมืองที่สำคัญๆ เช่น เรื่อง เสรีภาพ ความเสมอภาค การปกครองระบอบรัฐธรรมนูญ และประชาธิปไตยโดยมีการศึกษาวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล และหาทางอธิบายถึงสาเหตุแห่งการเกิดของความคิดเหล่านั้นรวมทั้งมีการศึกษากันในเรื่องปรัชญาแห่งความรู้ในวิชารัฐศาสตร์ด้วย แต่ก็มีอยู่บ้างที่ปรัชญาการเมืองในอดีตได้พยายามอธิบายถึงสาเหตุ และวิธีการของการประพฤติปฏิบัติที่ระบอบการเมืองต่างๆ ดำเนินอยู่ และสิ่งนี้ได้พัฒนาไปสู่การเป็นทฤษฎีการเมือง ที่อาศัยการสังเกตการณ์ในระยะหลังสงครามโลกครั้งที่สอง จึงกล่าวได้ว่า ทฤษฎีการเมืองเป็นทั้งสาขาหนึ่งของวิชารัฐศาสตร์และเป็นสิ่งที่อธิบายปรากฏการณ์ทางการเมือง ซึ่งใช้เป็นแนวทางในการศึกษาวิเคราะห์ในสาขาวิชาอื่นๆ ของรัฐศาสตร์

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง มีทฤษฎีการเมืองที่เกิดจากการสังเกตการณ์และพิสูจน์ได้อยู่หลายระดับ แม้ว่าทฤษฎีเหล่านั้นเพียงจะอยู่ในขั้นเริ่มต้นของการพัฒนาก็ตาม ณ ระดับที่มีความหมายอย่างแคบๆ ทฤษฎีได้แก่สิ่งที่อธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างปรากฏการณ์ตั้งแต่สองอย่างขึ้นไป โดยนำข้อเสนอต่างๆ มาวางเป็นกฎเกณฑ์ เช่น การกล่าวว่า การมีจิตใจแบบประชาธิปไตยย่อมขึ้นอยู่กับระดับการศึกษา แต่ ณ ระดับที่มีความหมายกว้างขึ้น ทฤษฎีประกอบด้วยคำอธิบายหรือข้อเสนอต่างๆ ที่ครอบคลุมบางส่วนของกิจกรรมทางการเมือง เช่น ทฤษฎีพรรคการเมืองทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะ

ผู้นำ และทฤษฎีพฤติกรรมในการบริหาร รวมทั้งทฤษฎีการเป็นตัวแทนทฤษฎีโครงสร้างแห่งอำนาจในชุมชน ฯลฯ สำหรับทฤษฎีที่ครอบคลุมกิจกรรมทางการเมืองทั้งหมดเป็นสิ่งที่อธิบายถึงขอบเขตแห่งความสนใจ สำคัญ หรือเอกลักษณ์ของวิชารัฐศาสตร์อย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งได้แก่ทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดสรรสิ่งที่มีคุณค่าต่างๆ และทฤษฎีที่ว่าด้วยระบบ เป็นต้น

สำหรับทฤษฎีแบบแรก อธิบายถึงกระบวนการทางการเมือง ที่มีส่วนในการจัดสรรและใช้ทรัพยากรทางการเมือง รวมทั้งปัจจัยต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบาย เช่น ทฤษฎีที่ว่าด้วยอิทธิพลของกลุ่มในทางการเมืองของ Bentley กับ Truman ซึ่งอธิบายว่า นโยบายใดๆ ย่อมเป็นผลลัพธ์หรือคุณภาพที่เกิดขึ้น จากการปรับตัวหรือการตกลงใจเป็นการอธิบายถึงอิทธิพลในลักษณะต่างๆ ที่มีผลต่อการควบคุมทรัพยากร เจ้าหน้าที่ สถาบัน ตลอดจนการกำหนดและการนำนโยบายไปปฏิบัติ ได้เริ่มมีการสนใจศึกษาเกี่ยวกับทฤษฎีเหล่านั้นนับแต่สงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นมา จนบัดนี้ทฤษฎีดังกล่าวยังอยู่ในขั้นการพัฒนาเท่านั้น และยังไม่มีการประสานกันนักทฤษฎีเหล่านี้ก็อธิบายถึงกิจกรรมทางการเมือง ที่มองจากการดำเนินงานภายในของระบบการเมืองโดยเฉพาะอย่างยิ่งได้ชี้ให้เห็นอิทธิพลของปัจจัยต่างๆ ที่มีต่อการตัดสินใจ หรือต่อการจัดสรรสิ่งที่มีคุณค่าทั้งหลาย โดยตั้งอยู่บนข้อสมมุติที่ว่า ระบบการเมืองนั้นจะดำรงอยู่ได้ชั่วระยะเวลาหนึ่ง

จึงมีทฤษฎีที่ว่าด้วยหน้าที่และระบบ มาอธิบายว่า การที่ระบบการเมืองใดจะดำรงอยู่ได้ชั่วระยะหนึ่งนั้น จะต้องมียุทธศาสตร์ทางการเมืองต่างๆ ทำหน้าที่อะไรบ้าง เช่น การแสดงความต้องการให้ปรากฏ การแปลงความต้องการนั้นให้เป็นนโยบายทางเลือก การถ่ายทอดวัฒนธรรมทางการเมือง การสรรหาผู้นำ การติดต่อสื่อสารทางการเมือง การกำหนดข้อบัญญัติ การนำข้อบัญญัติไปปฏิบัติ และการตีความในข้อบัญญัติ แต่จะเรียกว่าสิ่งนี้เป็นทฤษฎียังไม่เหมาะนักเพราะเหมาะที่จะเป็นระเบียบปฏิบัติในการศึกษาวิจัย เกี่ยวกับความสัมพันธ์ในทางสังคมโดยทั่วไปมากกว่า คือเป็นสิ่งที่ช่วยให้มองเห็นความสัมพันธ์เหล่านั้น นอกจากนี้ยังจะต้องมีการปรับปรุงในรายละเอียดอีกมาก อย่างไรก็ตามอย่างน้อยที่สุดแนวความคิดนี้ก็มีส่วนให้เราตระหนักว่า สถาบันที่เหมือนกันอาจทำหน้าที่หรือมีกิจกรรมที่แตกต่างกันไปได้ ในทำนองเดียวกันสถาบันที่แตกต่างกันก็อาจทำหน้าที่เดียวกันก็ได้ ส่วนทฤษฎีที่ว่าด้วยระบบการเมืองอธิบายว่ากิจกรรมทางการเมืองเป็นระบบของความสัมพันธ์ทางการเมือง ซึ่งดำเนินอยู่ในสิ่งแวดล้อมของสังคม จึงได้รับอิทธิพลมาจากสิ่งแวดล้อมภายนอก เช่น ความกดดัน ขณะเดียวกันระบบการเมืองก็เปลี่ยนแปลงแก้ไขสิ่งแวดล้อม โดยมีสถาบันและกระบวนการต่างๆ จัดสรรสิ่งที่มีคุณค่าให้แก่สังคม ซึ่งสมาชิกส่วนใหญ่สนับสนุน และยอมรับปฏิบัติตามในชั่วระยะเวลาหนึ่ง

นครรัฐกรีกและความคิดทางการเมืองยุคก่อนเพลโต

การศึกษาความคิดของมนุษย์นั้นจำเป็นที่จะต้องศึกษาสภาพแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติและสังคมของเจ้าของความคิดประกอบด้วย เพราะมนุษย์ไม่ใช่เป็นผู้ที่สามารถมีความคิดดัดแปลง

สร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมของตนแต่ฝ่ายเดียว ความจริงแล้วสิ่งแวดล้อมมีส่วนหล่อหลอมหรือมีอิทธิพลต่อความคิดของเขาอยู่ไม่น้อยเหมือนกัน จะเห็นได้จากเมธีการเมืองในยุคต้นมักจะมีแนวความคิดอยู่ในแวดวงของความเป็นนครรัฐเล็กๆ เมื่อสร้างภาพพจน์ของสังคมอุดมคติก็มักสร้างในกรอบรูปของนครรัฐที่ไม่กว้างขวางใหญ่โตเหมือนประเทศในยุคปัจจุบัน เหตุเพราะนักคิดในสมัยนั้นต่างก็ได้รับอิทธิพลของลักษณะนครรัฐที่ตนอาศัยและคุ้นเคยอยู่ ด้วยความจำเป็นดังกล่าวนี้ในบทนี้จะได้บรรยายถึงสภาพทางสังคมและการปกครองของนครรัฐกรีก เพื่อให้เห็นสภาพความเป็นอยู่และทัศนคติของชนชาวกรีกโดยเฉพาะนครรัฐเอเธนส์ ดินแดนที่หล่อหลอมนักทฤษฎีการเมืองคนสำคัญหลายท่าน และจะขยายการศึกษาครอบคลุมไปถึงความคิดทางการเมืองของเมธีการเมืองที่มีชื่อเสียงในสมัยก่อนเพลโตด้วย

เอกสารอ้างอิง

- กิติมา ปรีดีติลล. ทฤษฎีการบริหารองค์การ. กรุงเทพมหานคร: ธนะการพิมพ์, 2529.
- จรรยา เสี่ยงเทียนชัย. “ทักษะและวิธีการบริหารความขัดแย้งของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดหนองบัวลำภู”. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษา มหาวิทยาลัย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2544.
- ถวิล เกื้อกุลวงศ์. การบริหารการศึกษาสมัยใหม่: ทฤษฎีวิจัยและปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2530.
- ประชุม รอดประเสริฐ. ความขัดแย้ง: ปรัชญาการณธรรมชาติของหน่วยงานที่ต้องได้รับการแก้ไข. กรุงเทพมหานคร: มิตรครุ, 2532.
- ประนอม สร้อยวัน. “การบริหารความขัดแย้งในการปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียน ช่วงชั้นที่1 และ 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3”. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์, 2547.
- พนัส หันนาคินทร์. การบริหารบุคคลในโรงเรียน. กรุงเทพมหานคร: พิษเนศ, 2526.
- พรนพ พุกกะพันธ์. การจัดการความขัดแย้ง. กรุงเทพมหานคร: ว. เพ็ชรกุล, 2542.
- ไพโรจน์ กลิ่นกุหลาบ. “ปัจจัยที่สัมพันธ์กับความท้อแท้ในการปฏิบัติงานของครูประถมศึกษาในภาคกลาง”. วิทยานิพนธ์การศึกษาดุสิต บัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, 2533.
- ศุวดี ตาปานานนท์. “การศึกษากระบวนการและวิธีการแก้ไขความขัดแย้งของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานครในกลุ่มบูรพา”. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2542.
- สมศักดิ์ สามัคคีธรรม. การจัดการความขัดแย้งและการมีส่วนร่วมของประชาชน. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกริก, 2553.
- เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์. ความขัดแย้ง: การบริหารเพื่อสร้างสรรค์. กรุงเทพมหานคร: ตะเกียง, 2540.

Barzelay, M. The new public management: Improving research and policy dialogue.

Berkeley, California: University of California Press, 2000.

Kettl, D. F. The global public management revolution. Washington D.C.: Brookings

Institution. 1999.